

УДК 351.74

Денис Станіславович ДЕНИСЮК,

кандидат юридичних наук, доцент,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ЯК ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Особливе становище органів Національної поліції зумовлене обсягом і складністю її роботи, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень з метою реалізації єдиної державної політики у сферах забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, яка є складовою внутрішньої політики суверенної та незалежної України.

Українська демократична, соціально-правова держава обрала підґрунтям своєї побудови систему гуманістичних положень і принципів. Відповідно до ст. 8 Конституції України в державі визнається і діє принцип верховенства права. Цей принцип належить до найкращих, прогресивних здобутків політико-правової історії людства, покликаний забезпечити гуманістичний розвиток нашого суспільства. В сучасній юридичній літературі існує кілька визначень верховенства права. Найкоротшим, але разом із тим найбільш ємким за своїм змістом, уявляється визначення, наведене П. М. Рабіновичем у Великому енциклопедичному юридичному словнику: «верховенство права – це панування соціально-природного права у життєдіяльності громадян». Дія в Україні принципу верховенства права означає підпорядкованість держави соціально-природним, основоположним правам людини, визнання їх пріоритету перед іншими соціальними нормами (нормами державних законів, моралі, звичаїв тощо) у разі невідповідності останніх таким правам [1, с. 74].

Більш розширене за змістом тлумачення зазначеного поняття наводить В. Б. Авер'янов, який вказує на дві складові доктринального тлумачення цього принципу. Ці складові розкриваються через такі вимоги: а) підпорядкування діяльності всіх без винятку державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини; б) пріоритетність цих прав перед усіма іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави [2, с. 31]. Як слушно наголошує А. О. Рибченко, верховенство права пов'язують, передусім із пріоритетом природних, основоположних прав людини, і необхідно завжди пам'ятати, що зазначені права – це лише частина критеріїв, за якими можна зробити висновок про відповідність чи невідповідність принципу верховенства права того чи іншого правового явища [3, с. 20–21].

Слушним є звернення до рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2004 відповідного якого, під верховенством права необхідно розуміти «...панування права в суспільстві. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. Всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України. Таке розуміння права не дає підстав для його ототожнення із законом, який іноді може бути й несправедливим, у тому числі обмежувати свободу та рівність особи. Справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права. Зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки й у пропорційності юридичної відповідальності вчиненому правопорушенню. У сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, відповідності злочину і покарання, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення» [4].

На сьогоднішній день щодо втілення конституційного принципу верховенства права в розвиток системи органів Національної поліції України, то слід зазначити, що згідно зі ст.6 закону України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

На підставі дослідження принципу верховенства права в діяльності органів Національної поліції України варто зробити наступні висновки:

- 1) Національна поліція України є публічним органом, створеним згідно із законом;
- 2) діяльність Національної поліції України завжди повинна проводитися у відповідності з національним правом і міжнародними стандартами;
- 3) законодавство про Національну поліцію України повинно бути доступним для громадськості, достатньо зрозумілими і точним, та, за необхідності, супроводжуватися чіткими підзаконним регулюванням, яке також повинно бути доступними для громадськості і зрозумілим;

4) на персонал поліції повинно поширюватися таке саме законодавство, що й на звичайних громадян, і винятки можуть бути виправдані тільки з причин належної роботи поліції в демократичному суспільстві [5, с. 20].

Отже, основними проявами принципу верховенства права в діяльності органів Національної поліції України є: 1) пріоритет людини та її прав та свобод; 2) необхідність урахування практики Європейського суду з прав людини.

Тому, включення законодавцем до Закону України від 02.07.2015 № 580-VIII «Про Національну поліцію» принципу верховенства права, уявляється є важливою гарантією та одночасно напрямом реального запровадження даного принципу у правозастосовній діяльності органів Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань

1. Великий енциклопедичний юридичний словник/за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрид. думка, 2012. 1020 с.

2. Принцип верховенства права у діяльності держави та в адміністративному праві/за ред. В. Б. Авер'янов. Київ: Конус-Ю, 2008. 314 с.

3. Рибченко А. О. Верховенство права як принцип адміністративного судочинства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2013. 196 с.

4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання): від 02.11.2004 № 15-рп/2004 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.

5. Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство/за заг. ред. О. А. Банчука. Київ: Москаленко О. М., 2013. 588 с.

Одержано 26.10.2016

УДК 342.1

Наталія Віталіївна ІВАНЧУК,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Формування правової держави в Україні є вкрай складним, багатоплановим процесом, що передбачає не тільки формування структур влади, які здатні забезпечити дотримання законності та прав громадян, але й наявність широкого спектра політичних партій і рухів, соціальних груп і прошарків зі своїми специфічними інтересами, особливою правовою, політичною, соціальною, економічною поведінкою.